

Oponentský posudek na disertační práci.

Název práce: O INTROSPEKTIVNÍ REFLEXI POZNÁNÍ
A BÁZI PŘÍRODNÍCH VĚD.

autor práce ing. Jan Jánský

školitel PhDr. Vladimír Havlík, CSc, Filosofická fakulta, Západočeská universita

Cílem práce je introspektivní reflexe aspektů poznání s důrazem na specifičnosti myšlení. Důležitým výsledkem je analýza epistemologického pozadí exaktních věd. Hlavním předpokládaným argumentem je introspektivní reflexe myšlení kdy se pokusíme myšlení samé uchopit jako vlastní zkušenost.

Obsah práce:

Jedná se o velmi rozsáhlou práci zahrnující komentovaný historický vývoj zvolené problematiky a řadu původních, originálních a zajímavých autorových výsledků. Práce obsahuje 251 stran, text je formálně i stylisticky dobře zpracován.

Téma i jeho zpracování je aktuální a má význam pro současnou akademickou a vědeckou komunitu. Práce vyplňuje mezery v současné literatuře a poskytuje nosné podmínky k dalšímu pokračování. Autor zpracovává celou řadu aktuálních témat z oblastí logiky, filosofie a v neposlední řadě i z oblastí přírodních věd. Nezůstává na povrchu problémů, referuje i diskutuje výsledky a názory jiných autorů a přináší vlastní náměty a postřehy. Velmi kladně oceňuji, že se autor také odvážně pustil do výsledků filosofie Rudolfa Steinera, která se teprve začíná etablovat. Podstatná část formulací jsou autorovy původní příspěvky. Dostupnou literaturu svědomitě zpracovával a citoval.

Jsou využity, citovány a podrobně analyzovány klíčové vhledy Husserlovy fenomenologické filosofie, jejímž prvotním cílem bylo položení základů všeho poznání. Také vhledy Fonka, Kanta, Descartesa, Feyerabenda, Heideggera, Goetha, Patočky a některých současných mladých autorů (Pleštil) s tématem práce související jsou zasvěceně diskutovány. Podrobně je analyzován a kladně ohodnocen myšlenkový monismus Rudolfa Steinera.

Autor své výsledky studia myšlení také úspěšně využil při analýze práce přírodních věd, včetně moderní kvantové fyziky, problematiky prostoru, čísla, zahrnul také problematiku „logických a jiných paradoxů“ a věnoval se filosofickému přístupu k tzv. „hranicím poznání“. Autor v práci úspěšně argumentuje některé nedostatky tzv. čistě objektivního přístupu ke světu opírající se o modely - závislost evidencí na kontextu, který je ale dán subjektem.

Struktura práce:

Práce je strukturována do tří částí:

V první části jsou diskutovány problémy „objektivního vědeckého přístupu ke světu“. Autor práce nalézá principiální neúplnosti takového přístupu v závislostech evidencí na kontextech které jsou ale voleny subjektem. Hlavní tezí autora práce je (volně cituji) nutnost introspektivního přístupu, jakožto nutného předpokladu cesty za porozuměním povaze poznání, a dále pak poukaz, že pevným východiskem této cesty je prožitek **zřejmosti**, který je invariantní složkou naší zkušenosti jak u jednotlivých principiálně neúplných explikací, tak pro navzájem

různé kontexty. Prožitek zřejmosti je pak dobře a důkladně definován a objasňován v druhé části práce.

Druhá část práce je věnována tematizaci zřejmosti, danosti a předmětnosti - jednak z hlediska Husserlovy fenomenologické filosofie a také z hlediska myšlenkového monismu Rudolfa Steinera. Je poukázáno na některé problémy, které pro současnou fenomenologii představuje stále přítomné residuum transcendentálního přístupu k podstatě poznání. Fenomenologické pojetí zkušenosti je představeno v práci jako intencionální zkušenost včetně výkladu metody fenomenologické redukce a jejího významu. Je podrobně objasněno chápání intencionality na podkladě Steinerovy monistické koncepce. Myšlení je chápáno jako činnost subjekt i objekt přesahující, je generující a zároveň tím i k sobě přímo se vztahující. Jako činnost je tak zkušenost daná myšlením přímo dostupná našemu vědomí a zároveň je v identické formě přírodním procesem – je identicky subjektivním vjemem i objektivní realitou.

Část třetí je (dle vyjádření autora) věnována využití získaných poznatků a nahlédnutých souvislostí v oblasti logiky a v doméně exaktních přírodních věd jsou podrobně analyzovány pojmy prostoru, času a také oblast současné moderní fyziky. Autor zdůrazňuje, že bádání v těchto oblastech je založeno na intencionální zkušenosti (paradigmatu badatelů) která však explicitně nebývá doložena. Symptodem absence této reflexe je opomenutí, že každý akt evidence předpokládá evidenci vnímajícím subjektem. Vyloučení subjektivní složky může vést, podle názoru autora práce, k mylným představám o světových ontologiích a paradigmatickému charakteru vědeckého bádání v němž změna paradigmatu není ničím jiným, než nahrazením jedné sady idolů sadou jinou.

Autor shrnuje, že tematickým cílem práce je především presentace nového introspektivního náhledu povahy intencionální zkušenosti a tím i lepší možnosti porozumění postavení role a potencionálu člověka v kontextu vědeckého poznání obecně. Vývody autora jsou podloženy celistvou argumentací.

Práce je koncipována jako soběstačný argument, jehož nedílným cílem je i obhajoba Steinerovy monistické filosofické koncepce jako platného a relevantního východiska s mnoha významnými přesahy nad rámec filosofie samotné. Autor zde podává výsledky pečlivého a náročného studia Steinerových myšlenek - včetně dobře komentovaných citací.

Práce obsahuje také stručné komparativní srovnání s jádrem Husserlovy fenomenologické filosofie jejíž východiska, směřování a vhledy se staly, byť s výhradami, součástí hlavního argumentu práce.

Práce měla od začátku vymezený cíl a její hlavní obsahovou náplň tvoří metoda jeho dosažení. Za metodický cíl definuje autor práce „úspěšnou výstavbu fundamentálních argumentů, umožňujících přijetí presentované filosofické báze nejen jako relevantní a nosné, ale navíc implicitně obsahující dostatečný základ pro možnost reflexe oblastí a otázek explicitně obtížně vyjádřitelných“ (v práci je uvedena a zpracována řada konkrétních příkladů).

V práci presentované úvahy vedly autora k formulaci argumentu, že universálně konsistentní uchopení intencionality musí reflektovat tři klíčové vlastnosti spojené s fenomenalitou vědomí: 1) způsob vztahování se k obsahům vědomí je invariantní na všech úrovních reflexe, 2) v každém modu vědomí je jeho obsah nutně vždy imanentní 3) ideje transcendence transcendentalisty, vztaheny k poznání samému, ztrácí svůj smysl.

V introspektivní reflexi poznání autor hovoří i o reflexi reflexe (pokus o získání zkušenosti čistého myšlení myšlením samým). Autor zde navazuje a dále samostatně rozpracovává monistickou epistemologii Rudolfa Steinera, (na stranách 11-13 autoreferátu jsou tyto výsledky autorovy práce stručně a zdařile referovány). Je diskutován problém hranic poznání a autor dospívá ke konsistentnímu chápání problému - argumentuje, že „hranice poznání jsou dány pouze mohutností myšlení jednotlivců.

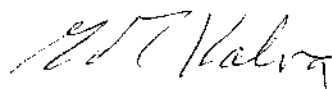
Steinerův náhled na myšlení využívá autor k další analýze základů intencionality v souvislosti s pojmy prostor a číslo nebo pojmy obsah a forma (esencí logického usuzování je rozlišování formy a obsahu. Rozdíl mezi aktuální a potenciální rozhodnutelností výrokové formule je pak autorem práce úspěšně využíván pro analýsu logických paradoxů. Ukazuje, že logické paradoxy, které se projevují kontradikcí mezi premisami a jejich důsledky, jsou téměř vždy výsledkem procesu, v němž dochází k záměně a zmatení obsahové a formální složky našeho myšlení. Fenomenální analýsou lze nahlédnout, že základem mnoha paradoxů je předpoklad aktuálního obsahu tam, kde lze operovat pouze s jeho formou.

Práce obsahuje podrobnou diskusi řady logických a sémantických paradoxů (Russelův paradox, Richardův paradox, paradox lháře aj.) Pole paradoxů přitahovalo autorovu pozornost a věnoval značné a nápadité úsilí pro analýsu jejich vzniku a chyb. Předvedené úvahy byly také zúročeny při kritické analýze práce přírodních věd.

Autor shrnuje, že hlavním výsledkem jeho studie je demonstrace možnosti i důsledků skutečnosti, že pozvedneme-li do vědomí podstatu intencionální zkušenosti samotné, nalezneme v ní pevný epistemologický základ dovoňující integraci subjektivních aspektů světové zkušenosti a jejího objektivního obsahu.

Práci hodnotím velmi kladně. Autor pracoval samostatně s velkou invencí a neváhal angažovat se v oblasti, kde zatím nebylo dosaženo všeobecného konsensu. Téma práce je dnes aktuální, výsledky práce jsou zajímavé a mohou stimulovat k pokračování a praktickým aplikacím. Citování použitých zdrojů a výroků jiných autorů je na velmi dobré úrovni.

Doporučuji akceptovat jako disertační práci pro udělení akademického titulu a alespoň částečnou publikaci.

RNDr. Zdeněk Kalva CSc

20. listopad 2014